

בס"ד. יום ב' דחג השבועות, ה'תשי"ט

(הנחה בלתי מוגה)

ועשית חג שבועות להוי' אלקיך מסת נדבת ידך אשר תתן כאשר יברכך הוי' אלקיך. וצריך להבין מ"ש נדבת ידך², הרי נדיבות הו"ע הויתור, וכמ"ש³ בת נדיב, בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב, דאברהם אבינו הי' ותרן וחסדן כו'⁴, שכל זה מתייחס להלב, וא"כ הול"ל נדבת לבך, ומהו אומרו נדבת ידך. והנה⁵, רש"י פירש מסת נדבת ידך, די נדבת ידך, הכל לפי הברכה כו', והיינו, שמסת הו"ע ההגבלה, שיהי' די לפי ערך יכלתך, אם מעט ואם רב כו'. אמנם בגמרא⁶ איתא, מסת, מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין, ומנין שאם רצה לערב מערב, ת"ל כאשר יברכך ה' אלקיך, וא"כ, הכוונה בזה שמנדב יותר מן המעשר. ובספר פנים יפות מביא פירוש רש"י ודברי הגמרא הנ"ל, ומבאר, שבמעשר נאמר⁷ ובחוננוי נא בזאת גו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די, היינו יותר מרצון האדם (מערער פון דעם וואָס ער ווינטשט זיך), שהוא יותר מדאי, וכן ראוי להשיב להש"י לפי הברכה, דהיינו, שיוסיף עליו יותר מן המעשר, והיינו דכתיב מסת לשון די (עכ"ל). וזהו התיווך דפירוש רש"י עם דברי הגמרא, שגם בפרש"י אין הכוונה לענין ההגבלה, אלא אדרבה, דכיון שהכל לפי הברכה, הרי כשם שברכתו של הקב"ה היא ברכה עד בלי די, בלי גבול, הנה גם עבודת האדם בענין הצדקה שהיא הכלי לברכה צריכה להיות בלי גבול. ומוסיף בפנ"י לבאר הטעם שנאמר כ"ז גבי חג השבועות, אף שנוהג בכל הימים טובים, שיש בזה טעם כמוס, בחג השבועות שזכו בו ישראל לכתר תורה כו', ומדת הכתר הוא השפע בלי צמצום כלל כו' (וכמשי"ת לקמן שכל ההמשכות דסדר השתלשלות מהחכמה ולמטה הם בהגבלה, משא"כ כתר הוא בל"ג. וכמו בכחות הנפש, שהחכמה והשכל הם בהגבלה⁸, משא"כ הרצון, וכן ענין רעו"ד בעבודה, הוא בלי גבול), שמדת הכתר הוא להשפיע יותר מדאי

(5) ראה אוה"ת ראה ע' תשסד.

(6) חגיגה ת, א.

(7) מלאכי ג, יו"ד.

(8) חסר קצת (המו"ל).

(1) פ' ראה טז, יו"ד.

(2) ראה גם המשך תער"ב ח"א ע' רמה

ואילך. סה"מ תש"ה ע' 182 ואילך.

(3) שה"ש ז, ב. חגיגה ג, א.

(4) ראה ב"ר פנ"ג, יג. ובכ"מ.

כו', לכך נאמר מסת נדבת ידך, יותר מדאי (עכ"ל). ועפ"ז יוקשה ביותר מש"נ נדבת ידך, דמאחר שמדובר כאן בענין הנדיבות והיותו שצריך להיות בלי גבול, יותר מכפי כחו כו', למה מייחס נדיבות זו להיד, דלכאורה הרי זה מתייחס להלב יותר מאשר להיד.

(ב) **ויש** לבאר תחילה מ"ש הפנים יפות בענין כתר תורה, שמדת הכתר הוא השפע בלי צמצום כלל, בלי גבול. ובהקדים, שבענין התורה יש ג' בחינות שמתחלקים בג' זמנים, שהרי בתחלה הי' ענין התורה שעל ידה נתהוו העולמות, כמאמר⁹ אסתכל באורייתא וברא עלמא, ואח"כ הי' ענין התורה שקיימו האבות כל התורה עד שלא ניתנה¹⁰, ואח"כ הי' המשכת התורה בשעת מ"ת. וההפרש בין ג' ענינים אלו הוא, שענין ההתהוות הי' בתכלית ההגבלה, שזהו כל ענין ההתהוות וסדר ההשתלשלות שכל הענינים יהיו בהגבלה ובהתחלקות כו', ואח"כ ע"י עבודת האבות נמשך אלקות למטה, אבל מ"מ נשאר המעלה והמטה בהגדרים שלהם, כפי שנמדד ע"פ מאמר קו המדה, שהעליון הוא למעלה במדרגה מהתחתון, אלא שפעלו בעבודתם שיומשך מן העליון אל התחתון. ואח"כ בשעת מ"ת בטלה הגזירה ונעשה יחוד מעלה ומטה¹¹. אך אין הכוונה שבשעת מ"ת נזדכך המטה באופן שנתבטל גדר המטה (אויס מטה), שהרי כל ענין נתינת התורה לישראל הי' מצד היותם למטה, למצרים ירדתם כו' ויצה"ר יש ביניהם¹², וא"כ מובן שגם בשעת מ"ת הי' ענין המטה, והחידוש דמ"ת הי' שהמטה יוכל להתאחד עם המעלה. ועפ"ז אינו מובן בענין כתר תורה שהיא בלי גבול, דכיון שהתורה ניתנה למטה בסדר השתלשלות שכל ענינו הוא הגבלה, איך אפשר שהיא בלי גבול. והיינו, לא מבעי דרגת התורה שעל ידה הי' ענין ההתהוות, שבודאי אינה בבחי' בל"ג, שהרי כל ענין ההתהוות הוא שיהי' ענין של הגבלה והתחלקות. וגם דרגת התורה כפי שהיתה אצל האבות שהמשיכו אלקות למטה היא עדיין בהגבלה, שהרי גם ע"י עבודת האבות נשאר המטה בגדר של מטה, ולא נתאחד עם המעלה, וכל ההמשכה שהמשיכו האבות היתה בבחי' ריחות¹³, דהיינו הארה בלבד, ועוד זאת, שגם הארה זו לא

12) שבת פח, סע"ב ואילך. וראה בארוכה ד"ה בשעה שעלה משה למרום דליל א' דחג השבועות (לעיל ע' 7 ואילך).

13) שהש"ר פ"א, ג (א). וראה סה"מ תרע"ח ע' קסד ואילך. לקו"ש ח"ח ע' 58 ואילך. וש"נ.

9) זהר ח"א קלד, סע"א. ח"ב קסא, ריש ע"ב. ח"ג קצח, א.

10) יומא כח, ב. וש"נ.

11) ראה נתחומא וארא טו. שמור"ר פ"ב,

ג.

נמשכה בגשמיות גוף הנבראים אלא רק ברוחניות הנבראים, ובוזה גופא רק בבחי' מקיף בלבד. וכידוע¹⁴ הטעם על זה שלאחרי עבודת האבות לא נשאר קדושה בהדברים שבהם נעשית העבודה, וכמו המקלות דיעקב¹⁵ שלא נשארה בהם קדושה אח"כ, שזהו לפי שהאור נמשך רק בבחי' מקיף. והא בהא תליא, דכיון שכל ההמשכה היתה מהארה בלבד, הרי הארה בהכרח שיש לה איזה ציור ומדידה, ולכן יש בזה ההגבלה דמעלה ומטה, ואי אפשר שמעלה יומשך למטה בפנימיות, אלא רק בבחי' מקיף. אלא גם דרגת התורה כפי שניתנה במ"ת, שהו"ע המשכת העצם ממש, שאינו מוגבל כלל בהגבלות דמעלה ומטה, ומצד זה נעשה קיום המצוות בגשמיות ולא ברוחניות, וגם ההמשכה שע"י המצוות היא בפנימיות בהנבראים כידוע, הרי מ"מ, אין הכוונה שלא יהיו הגבלות, אלא אדרבה, כל ענין התומ"צ הוא להמשיך כל הגילויים בסדר השתלשלות ובהגבלת העולם דוקא, שלכן כל המצוות הם בהגבלה¹⁶, תפילין אצבעים על אצבעים וכו', והוקשה כל התורה לתפילין¹⁷, שכל המצוות הם בהגבלה דוקא, וכנ"ל שזהו תכלית נתינת התורה למטה דוקא, למצרים ירדתם וכו'. וא"כ, אינו מובן מהו הענין שכתר תורה הוא בלי גבול.

ג) ולתוספת ביאור ענין ההגבלה דסדר השתלשלות¹⁸, דהנה, כיון שיש בספירות ענין הקדימה ואיחור, שכל ספירה קודמת לזולתה, הרי בהכרח שבכל ספירה יש מדה וקצבה להתפשטותה באופן שעד פה תבוא, ואז דוקא אפשר להיות התהוות הספירה שלמטה ממנה, ואם לא הי' גבול וסיום להתפשטות הספירה העליונה, לא הי' אפשר להיות התהוות מציאות הספירה שלמטה ממנה. והגבלה זו היא לא רק מספירת החכמה שהיא ראשית ההשתלשלות¹⁹, אלא כן הוא גם בספירת הכתר שלמעלה מהחכמה, דעם היות שהכתר הוא בל"ג (כנ"ל), מ"מ, צריך להיות הגבלה וסיום בהתפשטות הכתר שעד פה תבוא ותו לא, בכדי שיוכל להיות אח"כ התהוות החכמה, וכל זמן שמאיר הכתר אי אפשר להיות התהוות החכמה.

17) קידושין לה, א. וש"נ. שו"ע אדה"ז אור"ח רסל"ז.

18) בהבא לקמן — ראה המשך תער"ב ח"א ע' שיג ואילך.

19) ראה תניא שעהיוה"א פ"ח. ובכ"מ.

14) ראה גם תו"מ חכ"א ס"ע 212. וש"נ.

15) ויצא ל, לו ואילך. זהו (ס"ת) ח"א

קסב, א.

16) ראה תניא אגה"ק ס"י. ובכ"מ.

ויובן זה עד"מ בכחות הנפש באדם למטה, שכאשר מאיר הרצון שלמעלה מהשכל, אזי אי אפשר להיות מציאות השכל. והיינו, דאף שצריך להיות הרצון, כמארז"ל²⁰ לעולם ילמוד אדם במקום שלבו חפץ, ולא רק הרצון בכללות הענין המושג, אלא גם הרצון להשיג ולהתחכם, מ"מ, אם יהי' תוקף הרצון, לא תוכל להיות ההשגה, ובהכרח שהרצון יהי' בחלישות ובהעלם. וכמו"כ בעבודה, שיש עבודה שע"פ טו"ד, ויש עבודה דרעו"ד שלמעלה מטו"ד, שהיא דוגמת הכתר, הנה כאשר מאיר אצלו האהבה דרעו"ד שלמעלה מטו"ד, אזי אי אפשר להיות ענין של התבוננות והשגה. ובפרטיות יותר, הנה בענין הרעו"ד יש כמה מדריגות, ובכללות, רעו"ד שמצד מקיף דיחידה, ורעו"ד שמצד מקיף דחי', וההפרש ביניהם, שרעו"ד שמצד יחידה אינה באה ע"י ההתבוננות, ורעו"ד שמצד מקיף דחי' באה בהקדמת ובאמצעות ההתבוננות. והיינו, שתחילה מתבונן בענין אור הממלא, כמארז"ל²¹ מה הנשמה ממלאה את הגוף כך הקב"ה ממלא את העולם, ומבין ומשיג פרטי הענינים באופן חיות הנפש איך שמחי' את הגוף, ועי"ז בא להבנת והשגת אופן החיות שמחי' האור האלקי את העולמות, ולאחרי שמבין ומשיג ענין זה בטוב, אזי בא לידי הכרה שאור הממלא להיותו מתלבש בעולמות הרי הוא רק הארה בלבד, אבל עצמות אלקות הוא למעלה מערך העולמות לגמרי. והו"ע ידיעת השלילה באור הסובב, שאינו משיג את מהותו, אלא רק שהוא מופלא כו'. ועי"ז בא לאהבה דבכל מאדך²², שהיא האהבה דרעו"ד, כמשנת"ל²³. ובזה גופא יש ב' אופנים. הא', שכל ההתבוננות היא רק בענין הממלא, אבל בענין ההפלאה דאור הסובב אינו מתבונן כלל, לפי שהוא למעלה מהשגתו, ורק שמרגיש שהוא אור מופלא כו'. והב', שלאחרי ששולל את פרטי ההגבלות דאור הממלא, אזי מתבונן גם בענין אור הסובב, במהות ההפלאה ואופן ההפלאה כו'. והנה, לא מבעי בהרעו"ד שמצד מקיף דיחידה שאינו שייך לטו"ד כלל, הרי פשיטא שכל זמן שנרגשת אצלו האהבה והרעו"ד אזי אינו שייך להשגה כלל, לפי שהרעו"ד היא למעלה מהשגה ואינה שייכת להשגה, אלא גם הרעו"ד שמצד מקיף דחי' שבאה ע"י הקדמת ההשגה, הנה לא מבעי בהרעו"ד באופן הא' שכל השגתו היא רק באור הממלא, ועצם הרעו"ד היא רק מצד הרגש ההפלאה ולא מצד ההשגה, הרי מאחר שהרעו"ד אינה מצד

23) ד"ה צאינה וראינה דש"פ במדבר
 (תו"מ חכ"ה ע' 303 ואילך).

20) ע"ז יט, א.
 21) ראה ברכות יו"ד, א. ויק"ר ספ"ד.
 22) ואתחנן ו, ה.

השגה (שהרי היא רק באה ע"י הקדמת ההשגה, אבל היא עצמה אינה מצד השגה), הנה כל זמן שמאיר אצל הרעו"ד אינו שייך להשגה, אלא גם בענין הרעו"ד באופן הב', שגם באור הסוכב הרי הוא מתבונן ומשיג פרטי אופני ההפלאה, הנה הגם שהרעו"ד עצמה באה מצד השגה (והיינו, שאין זה רק ע"י הקדמת ההשגה, אלא שגם בזה עצמו יש השגה), מ"מ, ענין ההשגה הוא רק כל זמן שלא נתעורר באהבה, אבל לאחר שכתב נתעורר באהבה, אזי אין מקום להשגה כלל, לפי שההרגש דרעו"ד הוא בל"ג, שאינו נותן מקום להשגה, שענינה הוא הגבלה, והיינו, שגם כאשר כל ענין ההשגה הוא בענין ההפלאה, מ"מ, עצם הרגש הרעו"ד הוא היפך ענין ההשגה, לפי שהשגה ענינה הגבלה, ורעו"ד הוא בל"ג. אמנם, אף שהרעו"ד היא בל"ג, הרי יש הגבלה וסיום להתפשטותה, בכדי שיוכל להיות אח"כ ענין ההשגה.

והנה כלל זה שאי אפשר להיות מציאות התחתון כל זמן שלא נסתיימה התפשטות העליון, אינו רק בענין הרעו"ד שלמעלה מהכחות הפנימיים, אלא גם בכחות הפנימיים גופא, הנה כל זמן שמאירה השגת השכל אי אפשר להיות התעוררות המדות. והגם ששכל ומדות הם עילה ועלול, מ"מ, בהכרח שיהי' סיום להתפשטות השכל, ואז דוקא אפשר להיות התהוות המדות. והיינו, דמלבד זאת שפנימיות השכל הוא למעלה לגמרי מהמדות, אלא גם חיצוניות השכל, צריך להיות בו הצמצום שיכוא לכלל הטיית המדות. ונוסף על הטי' זו שהיא בהשכל עדיין, צריך להיות גם הפסק כו', עד שישאר רק הבכך, וכידוע²⁴ בענין מיצר הגרון שצריך להיות צמצום והפסק בהשכל, ואז דוקא אפשר להיות מציאות המדות. ויתירה מזה, שגם בענין השכל גופא, הנה בכדי שתהי' מציאות הבינה, צריך להיות הפסק בהחכמה. ועם היות שכל מציאות ההשגה באה מנקודת החכמה דוקא, וגם לאחר שישנה ההשגה צריך להיות נרגש בה נקודת החכמה שהיא שומרת את ההשגה כידוע²⁵, מ"מ, בכדי שתהי' מציאות הבינה צריך להיות הפסק בנקודת החכמה. והיינו, לא מבעי בנוגע לעצמות החכמה שהו"ע ההנחה וההתאמתות שמצד הראי' דחכמה²⁶, שכל זה אינו מאיר כלל בהבינה, אלא גם נקודת ההשכלה השייכת להשגת הבינה, צריך להיות בה צמצום, כי, האור כמו שהוא

(24) ענין זה נתבאר בהמאמר בפרטיות יותר. וחסר (וראה המשך תע"ב שם ע' שטו). המו"ל.

(24) ראה תו"א וארא נח, ב ואילך. ובכ"מ.
(25) ראה סה"מ תרנ"ט ע' עה. וש"נ.

בחכמה אי אפשר שיאיר בבינה. והדוגמא מכל זה יובן למעלה, בענין הקדימה ואיחור שבסדר השתלשלות, שאי אפשר להיות מציאות התחתון כל זמן שלא יהי' הפסק בהמשכת העליון ממנו, ונמצא, שכל סדר ההשתל' הו"ע ההגבלה. ועפ"ז צריך להבין מהו ענין הבל"ג דתורה, מאחר שהתורה ניתנה בסדר השתלשלות דוקא.

ד) אך הענין הוא, דהנה כתיב²⁷ והנה איש מראהו כמראה נחושת ופתיל פשתים בידו וקנה המדה, והיינו שיש ב' בחי', פתיל פשתים וקנה המדה, שהם קו המדה וקנה המדה²⁸, שמצד שניהם נעשה ענין ההתחלקות, אבל ההתחלקות היא באופן אחר לגמרי, דקו המדה, פתיל פשתים, הו"ע ההתחלקות שמצד יסוד העפר, דעיקר גידול פשתן הוא מן העפר, וקנה המדה הו"ע ההתחלקות שמצד יסוד המים, דקנה גידולו על המים, כמ"ש²⁹ קנה וסוף קמלו, וכמבואר כל זה בביאורי הזהר³⁰. והענין הוא, שיש כמה אופנים בהגבלה. הא' הוא הגבלת ומדידת הכלים, והב' הוא מדידת האורות, והג' הוא המדידה שמצד העצם. דהנה, ענין הגבלת הכלים הוא כמשנת"ל בענין הקדימה ואיחור שבסדר השתלשלות, שאי אפשר להיות מציאות התחתון כל זמן שלא נעשה הפסק בהתפשטותו של העליון. וכיון שמדידה זו להיות הפסק בהתפשטות מציאות העליון היא בשביל שתהי' המציאות של התחתון, ולא בשביל הגילוי להתחתון, לכן, מדידה זו היא באופן שהעליון נפסק לגמרי, ואינו נמצא בהתחתון. וזהו ענין ההגבלה שמצד קו המדה, שהוא קו המודד כל סדר ההשתלשלות, שספירה זו תהי' למעלה, ולאחרי שתופסק התפשטותה תהי' ספירה אחרת וכו', שזהו כל ענין סדר ההשתלשלות, שתחילה יש בחי' זו ואח"כ בחי' זו, והעליון לא נמצא בהתחתון. אמנם, כוונת התהוות התחתון היא שאח"כ יומשך ויאיר אור העליון בהתחתון, ובכדי שתהי' השפעה זו צריך להיות ג"כ צמצום בהאור לפי אופן התחתון בכדי שיוכל לקבל, וכמו רב המשפיע שכל לתלמידו, שצריך לצמצם ולמדוד את האור שיהי' לפי ערך כלי המקבל, וכמו לעולם ישנה אדם לתלמידו בדרך קצרה³¹, וזהו ענין קנה המדה, שזוהי המדידה באיזה אופן יומשך האור כו'. ונמצא, שבענין השתלשלות

(30) פקודי (לאדמו"ר האמצעי — נו, א ואילך, ולאדמו"ר הצ"צ — ח"א ע' רצב ואילך).

(31) פסחים ג, ב. וש"נ.

(27) יחזקאל מ, ג.
(28) זח"ב רלג, א ואילך.
(29) ישעי' יט, ו.

העולמות יש ב' צמצומים, בתחלה צריך להיות צמצום והפסק העליון בכדי שיוכל להיות התהוות מציאות התחתון, שצמצום זה הוא ע"י קו המדה, ואח"כ צריך להיות מדידה באור העליון בכדי שיוכל להיות נשפע להתחתון, שצמצום זה הוא ע"י קנה המדה. אמנם, יש ענין של מדידה עצמית, היינו, שאף שישנו ענין של מדידה, אין זה באופן שמשפיע לו רק אור מועט שלפי ערך המקבל, כי אם, שמשפיע לו את כל העצם, אלא כיון שהעצם הוא למעלה מגדר המשכה והשפעה, לכן בהכרח שיבוא בהתחלקות, אבל בהתחלקות זו נמשך כל העצם כמו שהוא, דכיון שההתחלקות באה מצד העצם, לכן הנה בכל חלק נמצא העצם כמו שהוא, וכמאמר הבעש"ט³² העצם כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכולו. והמשל לזה הוא מענין ירידת הגשמים, שבאים בהתחלקות לירד טיפין טיפין, אבל כל הטיפות מהותם אחד, מהות המים, ואין חילוק בין טיפה לטיפה, והיינו לפי שהעצם הוא בכולם בשוה.

(ה) **ובזה** יובן החילוק שבין ג' הענינים והזמנים שבתורה, דתחלת ההתהוות ע"ז שאסתכל באורייתא וברא עלמא, הו"ע מדידת הכלים, שהרי בעת ההתהוות נמדד הכל ע"פ קו המדה, שמציאות המטה תהי' באופן של מטה, לא כמו מציאות המעלה, והיינו, שיהי' הפסק במציאות המעלה בכדי שיוכל להיות התהוות העולם שלמטה ממנו. ואח"כ באו האבות שקיימו כל התורה עד שלא ניתנה, שענינם הי' להמשיך אור אלקי בעולם, אך ההמשכה היתה בצמצום, שהמשיכו רק הארה בלבד, ולפי ערך שיוכל להתלבש בעולמות, ולכן נשארה עדיין ההתחלקות דמעלה ומטה, ולא נתבטלה הגזירה עד מ"ת. ובשעת מ"ת בטלה הגזירה ונתאחדו המעלה והמטה, שזהו מצד המשכת העצם. ועם היות שכל ענין התומ"צ הוא להמשיך האור בעולם בהגבלה והתחלקות דוקא, הרי מדידה זו היא מדידה עצמית, שבכל חלק נמצא העצם, והיינו, שכל מצוה ומצוה, עם היותה מוגבלת, יש בה העצם, כי העצם כשתופס בחלקו תופס בכולו.

(ו) **והנה** הכלי להמשכת העצם הו"ע הביטול והקבלת עול דוקא. וזהו מסת נדבת ירך גוי' כאשר יברכך הוי' אלקיך, דכיון שברכת הקב"ה היא עד בלי די כנ"ל, הנה הכלי לזה הוא נדבת ירך דוקא, ולא נדבת לבך, כי הלב הוא מדוד ומוגבל, ואי אפשר להיות בזה ויתור בלי

גבול, ואין זה כלי להמשכת העצמות. ולכן צריך להיות ענין ידך דוקא, שהו"ע המעשה בפועל בקבלת עול, והו"ע מעשה המצוות, שבזה דוקא נמשך העצם.

